

kringen in de Hervormde Kerk eerder gesympathiseerd hebben met hen die achterbleven dan met de 'Free Church'. Misschien vertolkte althans op dit punt de Leidse hoogleraar Rauwenhoff hun inzichten, toen hij (vele jaren later) over de 'afgescheiden kerken' in Schotland schreef:

Zij hebben zonder twijfel haar goed recht en hare eigenaardige roeping, maar altijd in de onderstelling, dat zij rusten op den grond der gevestigde kerk, wier tekortkomingen zij willen aanvullen, maar bij wier wegvallen, zij zelve haar steunpunt zouden verliezen. Laten zij den gloed van godsdienstigen ijver, als die in de gevestigde kerk mocht dreigen te verzwakken, opnieuw opwekken, maar laat de gevestigde kerk het als hare taak beschouwen om door handhaving van de rechten van het verstand het fanatisme te weren en liefde en matiging te bevorderen.³⁹

In de kring van de afgescheidenen bestond méér sympathie voor de Schotse 'Evangelicals' - met name bij H.P. Scholte, de man die van alle afgescheidenen de meeste affiniteit had met de sfeer van het 'Evangelical Revival'. Reeds voor de 'Disruption' had hij in zijn blad *De Reformatie* herhaaldelijk berichten over de 'opwekking' in Schotland doorgegeven. Blijkbaar volgde hij de gebeurtenissen in Schotland met grote aandacht. Hij zag samenhang tussen de ontwikkelingen in Schotland en datgene wat zich elders, zoals in het kanton Vaud en in Genève, afspeelde. Het was alles voor hem onderdeel van éénzelfde strijd: 'de geesten der Christenen [zijn] in arbeid'; 'ook in Nederland komt meerderre beweging'. Het feit dat de 'General Assembly' van 1842 met tal van kerken contact had gezocht werd door hem uitvoerig gememoreerd. In dat verband merkte hij op: 'Wanneer wij de handelingen der Algemeene Vergadering van Schotlands Kerk [1842] vergelijken met het Verslag der Haagsche Synode, dan kan men aan die laatstgenoemde vergadering, als vertegenwoordigende de dusgenaamde nationale Hervormde Kerk van Nederland, bijna niet eens meer den naam van geraamte geven'. Voor Scholte was 'De zaak der Kerk van Schotland ... onze zaak'.⁴⁰ Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat op de tafel van de eerste 'General Assembly' van de 'Free Church' een brief lag van 'The General Assembly of the United Christian Dissenters' Communities in Holland, Zeeland, and Utrecht, held at Leerdam, 27th April 1843', ondertekend door Scholte en J. Overkamp.⁴¹ Merkwaardig is, dat deze brief, gedag-

39. L.W.A. Rauwenhoff, 'De kerk van Schotland'. In: *Theologisch Tijdschrift*, VI (1872), 599.

40. *De Reformatie*, NS, 2 (1842), 349v.; NS, 4 (1843), 128-138; vgl. C. Smits, *De Af-scheiding van 1834*, VI, Dordrecht, 1984, 254, n. 11.

41. De Nederlandse tekst in *De Reformatie*, NS, 5 (1843), 142v.